

Rede van de nieuwe president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen prof.dr. W.J.M. Levelt bij de aanvaarding van het presidentschap op 13 mei 2002

Excellentie, vertegenwoordigers van zusterinstellingen, mijnheer en mevrouw Ritman, leden van beide Afdelingen, dames en heren,
Waarde collega Reneman.

Bij uw aantreden als president van deze Akademie, nu drie jaar geleden, hebt u een aantal doelstellingen geformuleerd voor uzelf en uw nieuwe bestuur. Het is opmerkelijk hoeveel daarvan is gerealiseerd in die toch korte bestuursperiode. Hier zijn enkele voorbeelden. Er is in uw ambtsperiode binnen deze Akademie een nieuwe organisatie opgezet voor bestuur en beheer van de Akademie-instituten, de Bestuurs Commissie Onderzoek. Dat was een aanzienlijke ingreep, waarvan de eerste vruchten, in termen van de kwaliteit van ons onderzoek, zich reeds duidelijk aftekenen. Op het punt van de kwaliteitszorg in het wetenschappelijk onderzoek heeft de Akademie, mede gebaseerd op het rapport van Bommel, zowel binnen de eigen instituutsorganisatie alsook in gemeenschappelijk beleid met NWO en VSNU, een stringente evaluatieprocedure weten te ontwikkelen. Onder uw presidentschap heeft de Akademie voorts frequent haar verantwoordelijkheid genomen door zich uit te spreken over kwesties die de plaats van de wetenschap in deze samenleving betreffen. Zo is op velerlei wijze bepleit dat in eerste instantie de overheid in een kennis-intensieve samenleving verantwoordelijkheid draagt voor het fundamentele onderzoek en dat dit een centrale positie dient in te nemen op de politieke agenda. Dat pleidooi heeft gehoor gekregen bij de huidige, nu demissionaire regering en bij een aantal politieke partijen. We kijken met spanning uit of die nieuwe trend zal worden voortgezet bij de komende kabinetsformatie. De bijdrage van uw bestuur aan de vormgeving van geaccrediteerde bachelor/masters opleidingen, opnieuw in constructief overleg met de Minister, is aanzienlijk geweest, en zal heilzaam zijn voor het fundamentele onderzoek aan onze universiteiten. Onder uw leiding heeft de Akademie ook haar adviserende functie verder versterkt en gestroomlijnd, met name op het gebied van de wetenschapsverkenningen. Het zijn slechts enkele voorbeelden van wat u, samen met uw collega's, tot stand hebt gebracht in deze drie jaar. U hebt uw verantwoordelijkheden bovendien weten te dragen ondanks tragische gezinsomstandigheden. Bewondering en dank zijn vandaag terecht uw deel.

Zojuist hebt u woorden van dank gericht aan uw medebestuurleden. Graag sluit ik mij daarbij aan. Uit het Dagelijks Bestuur zie ik, met enige schrik, drie ervaren bestuurders vertrekken. Gelukkig, collega van der Vliet, zult u, samen met de heer Moen, mijn garantie zijn voor continuïteit in het Bestuur; ik verheug mij op de samenwerking met u beiden. Dat geldt ook u, Mevrouw Schenkeveld, als nieuw lid van het Dagelijks Bestuur. U bent bovendien de eerste vrouwelijke Afdelingsvoorzitter in de geschiedenis van deze Akademie; beter laat dan nooit zullen we maar zeggen. En met de nieuwe algemeen secretaris Rob Kaptein weet ik het voorzitterschap van de Bestuurscommissie Onderzoek in stevige handen. Ook voor wat betreft het Algemeen Bestuur sluit ik me aan bij de dankwoorden van de heer Reneman. Ik verheug mij op de samenwerking met de zittende leden van de Afdelingsbesturen, alsook met de nieuwbenoemde leden van Heijst, Wendelaar Bonga, Noort, van IJzendoorn en Zwemmer.

Zelf heb ik in de 24 jaar van mijn Akademielidmaatschap nooit in een bestuur gezeten; ik ben dus een risicofactor. Gedurende diezelfde periode was ik echter directeur van een Max Planck Instituut, zodat een organisatie van instituten voor fundamenteel onderzoek me niet vreemd

is. Hier is zelfs sprake van voorbestemming. De twee Max Planck Sektionen waarvan ik lid ben, de Biologisch-Medizinische en de Geisteswissenschaftliche, vind ik hier in het klein terug als de clusters Levenswetenschappen en Geesteswetenschappen. Inmiddels ben ik in de gelegenheid geweest alle Akademie-instituten een bezoek te brengen, daarbij veelvuldig geholpen door de BCO-leden Dick Bootsma en Cees Fasseur. Het was een buitengewoon inspirerende ervaring. Ik heb me ruimschoots kunnen laven aan kwaliteit en wetenschappelijke bevoegenheid in beide clusters. En wie durft er, na verschijning van het NIOD rapport over Srebrenica, nog te beweren dat de invloed van geesteswetenschappelijk onderzoek slechts marginaal is in een moderne, technologische maatschappij? Tegelijk is het me bij mijn rondgang duidelijk geworden dat er, net zoals ook altijd binnen de Max-Planck-Gesellschaft, ruimte is voor nog meer functionaliteit in de onderzoeksorganisatie en nog meer onderzoekskwaliteit en -vernieuwing binnen de instituten. Ik zal me hier met hart en ziel voor inzetten .

Datzelfde geldt overigens ook voor de adviesfunctie van de Akademie. Voor onze Raden en Commissies zijn de wetenschapsverkenningen inmiddels een structureel aandachtspunt geworden. Dat werk is nooit af. Het beschikbaar komen van nieuwe technieken en theoretische werktuigen, het installeren van mega-databestanden op vrijwel elk gebied van wetenschap, alsmede nieuwe technische en maatschappelijke uitdagingen, vragen om grote alertheid met betrekking tot zowel mono- als multidisciplinaire ontwikkelingen, vooral ook wanneer die de grenzen tussen onze beide Afdelingen overstijgen.

Natuurlijk zijn er ook steeds weer andere, soms controversiële kwesties waarover de Akademie zich zal willen uitspreken, al dienen we daarbij maat te houden en distantie te bewaren. We zijn niet de National Research Council, die gemiddeld elke werkdag een rapport uitbrengt. Toch zou een wat groter besef bij de overheid, ook buiten de Ministeries van OCW en LNV, dat een onafhankelijk wetenschappelijk advies van de Akademie aanzienlijke meerwaarde kan hebben, mij welkom zijn. Eén kwestie die mij na aan het hart ligt is de verspilling van wetenschappelijk talent in Nederland, talent dat wij in de komende jaren node kunnen missen. Op onze middelbare scholen wordt het jonge talent onvoldoende gedetecteerd, of zelfs vrijwel helemaal niet als het om ons volksdeel van immigranten gaat. In het VWO wordt, met alle respect voor onze toegewijde en overbelaste leraren, dat talent ook onvoldoende aangesproken. Heel anders dan in onze directe buurlanden Vlaanderen en NordRheinWestfalen, zien onze VWO leerlingen voor hun eindexamen nauwelijks nog een academicus, laat staan een gepromoveerde, voor de klas staan. Was die charismatische leraar, om van Oostrom's term te gebruiken, nou juist niet voor velen van ons de eerste inspiratiebron voor een wetenschappelijke carrière? En wat gebeurt er toch met het vrouwelijke wetenschappelijke talent, dat massaal afhaakt rond het tijdstip van de promotie? Ik vraag me ook af waarom we niet veel actiever zijn in het aantrekken van buitenlands talent door het inrichten van hoogwaardige internationale onderzoekers-opleidingen? We liggen op dat punt een forse slag achter bij Duitsland, om van het Verenigd Koninkrijk maar niet te spreken. Graag zal ik over deze en andere kwesties nauw contact onderhouden met onze zusterorganisaties, met name NWO en de VSNU. Dat wordt me extra gemakkelijk gemaakt met aftredend Afdelingsvoorzitter Peter Nijkamp als nieuwe NWO-voorzitter, en met de voormalige burgemeester van Nijmegen Ed d'Hondt als VSNU-voorzitter. Zo kom je elkaar steeds weer tegen in dit kleine land.

Last but not least is de Akademie een oud en eerbiedwaardig genootschap van geleerden. Het is vooral uit dit perspectief dat ik haar tot nu toe zelf heb beleefd. Bij zijn aantreden in 1973 als eerste president van deze Akademie formuleerde Casimir het zo: "ik ben er van overtuigd

dat er voor alle wetenschapsmensen behoort te bestaan, dat er inderdaad bestaat een gemeenschappelijke erecode, een gemeenschappelijke eerbied voor abstracte waarheid, een gemeenschappelijke waardering voor de schoonheid van een goed stuk werk” Volgens hem is de Akademie bij uitstek bevoegd en uitgerust om deze waarden te verdedigen, en dat is nog steeds een opgave voor ons allen. Ik ben de leden van beide Afdelingen buitengewoon erkentelijk voor het in mij gestelde vertrouwen. Maar die medaille heeft een keerzijde. Er is oneindig veel meer waar ik niets van snap dan wat ik wel paraat heb. Ik zal dus voortdurend beroep moeten doen op onze gezamenlijke wetenschap, welke inderdaad aanzienlijk is. Die bron zal ik, naar ik vrees, tot vervelens toe blijven aanspreken en morgen begin ik daarmee.

Hiermee zijn wij gekomen aan het einde van deze Verenigde Vergadering. Ik nodig u allen uit voor een ontvangst in de lounge. Daar zal de heer Reneman het portret onthullen dat Peter Smit van hem geschilderd heeft. Ook kunt u daar de heer Ritman, zij het slechts kortstondig, gelukwensen. Ik verzoek u onze gasten op de eerste zes rijen de gelegenheid te geven de zaal als eersten, via de middengang te verlaten.

Ik sluit deze vergadering.